

Geologické expozice města Jeseníku

Město Jeseník se vyznačuje v současné době čtyřmi geologickými expozicemi. První je jedním z lákadel k návštěvě Vodní tvrze - sídla Vlastivědného muzea Jesenicka. Její četné unikátní exponáty byly okrasou a velkým poučením ve význačném geologickém muzeu ing. F. Kieglera a ing. B. Kralíka v Javornickém zámku. Bohužel tamější muzejní budova se ocitla ve stavebně špatném stavu a bylo nutno pro unikátní expozici najít nové vhodné prostory.

Exponáty byly přestěhovány do Jeseníku a posléze z nich dr. Gába vytvořil **stálou geologickou expozici**. Unikáty z Javorníku doplnil ukázkami z poválečných studií a mnoha důlních a kamenolomařských aktivit. Stálou výstavu umístil do tří místností, z čehož třetí byla věnována vývoji a využívání žulovského granitového plutonu. Slavnostní otevření proběhlo roku 1988.

Při příležitosti vzniku jesenického okresu v roce 1996 bylo vytvořeno Vlastivědné muzeum Jesenicka. Pro zvýšení jeho atraktivity byla posléze provedena ve stálé expozici geologie geologická úprava a unikátnost žulovského granitového plutonu a jeho složek byla citlivě vkomponována do jedné vitríny. Nyní je expozice ve dvou místnostech a očekává rekonstrukci, která zobrazí nové objevy geologických věd a nové znalosti o vývoji zemského povrchu, především Jesenicka. Stane se ještě podrobnějším obrazem geologického vývoje Jesenicka, který dovedl toto území mezi geologicky nejpestřejší oblasti Evropy.

Nynější uspořádání nás v 1. místnosti seznamuje s působením mladších geologických dějů - severského pevninského ledovce, vývojem jeskynních systémů, vznikem kaolínu a nejmladšího uhlí. Pozornost je věnována i opracování různých druhů hornin a nerostů ledem, vodou a větrem. Tyto ukázky posloužily mj. i při dřívějším studiu povrchu Marsu z fotografií. Ve druhé místnosti jsou instalovány již pouze horniny Jesenicka a jeho nejbližšího okolí. Vypovídací schopnost vystavených exponátů je obrovská - návštěvník se seznámí s hlavními horninami Rychlebských hor, Hrubého Jeseníku i Zlatohorské vrchoviny a jejich podhůří, nerosty, rudními ložisky i zkamenělinami. Mezi nejžhavější exponáty patří unikátní nábrusy z 30. let 20.stol., dokládající geologické děje hercynské orogeneze. (**Obr.1**).

Geologických exponátů je na Jesenicku, i přes četný řízený a především divoký odvoz, ještě stále dost. Pro pokračování Vnitřní stálé geologické expozice formou **Venkovní geologické expozice** (místa pod střechami je stále méně a méně) byl vybrán mj. prostor za Vodní tvrzí. Původní návrh - vytvořit za Vodní tvrzí Venkovní geologickou expozici hornin Jesenicka byl změněn na širší řešení - propojit tudy **Geologickým chodníkem** s odpočívadly ulicí Dittersdorfovou s průchodem na náměstí a prostorem u farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Vznikla tak parková úprava zákoutí, do které jsou postupně citlivě vkomponovávány vybrané bloky hornin Jesenicka. (**Obr.2**).

Samotný chodník, včetně tří odpočívadel s lavičkami, byl vytvořen jako reprezentace části granitoidového bohatství Jesenicka (křemenných dioritů, granodioritů a granitů a v nich formou žilek přítomných pegmatitů a aplitů). Ze tří kamenolomů (Ehrlicha, Jaška a Tiefer Grabenu) bylo vybráno sedm barevných a zrnitostních variet těchto hornin, souhrnně označovaných jako Slezská žula. Užití dlažby z jednotlivých kamenolomů bylo zvoleno geograficky zrcadlově vzhledem k jesenickému náměstí. Dláždění z nejbližšího kamenolomu od Jeseníku je nejbližší jesenickému farnímu kostela a nejvzdálenější je při ulici Dittersdorfově.

Celý chodník byl rozčleněn do 8 polí. Ta jsou výrazně oddělena žebry z haklíků o velikosti 25 - 35 cm a kostek o velikosti 15 x 15 cm. Vlastní pole jsou vytvořena z kostek velikosti 10 x 10 cm. Primárně byla pole jednotlivých kamenolomů rozlišena užitím barevně výrazně odlišných granitoidů - šedých a žlutých. Obruba chodníku je ze starých dobrých „kočičáků“ pečlivě uschovaných TS Jeseník z různých oprav a úprav komunikací města Jeseníku. Do odpočívadel jsou vkomponovány další kamenné prvky, taktéž zachráněné TS Jeseník, většinou obrubníky. Jejich okolí je vydlážděno granitovou mozaikou.

Okolí chodníku postupně doplňují bloky významných hornin Jesenicka. Zanedbané zákoutí, kdysi součást velmi romantického parku a poté shromaždiště odpadků a činností, kterým se na světle příliš nedaří, se tak stalo znovu klidovou, relaxační zónou pro děti i dospělé.

Každý se už určitě někdy setkal při toulkách krajinou s většími kameny, ležícími při okrajích lesních cest. A leckdy jej zaujal jejich vzhled nebo tvar, případně, zejména po deštích nebo při orosení, objevení se jejich skutečných barev a zvýraznění struktury a textury. (**Obr. 3**).

Mnohé z těchto kamenů mají nejen vysokou estetickou hodnotu, ale jsou i významnými doklady vývoje krajiny a četné z nich dobře slouží i odborným exkurzím. Ale mnohé se nacházejí v těžko dostupném terénu a tak vznikla myšlenka sestavit z několika takovýchto kamenů neokázalou, ale o to funkčnější Venkovní geologickou expozici, která by posloužila jak návštěvníkům Jesenicka, tak školám Jesenicka všech stupňů. Nápadu se ujali pracovníci Lesní správy Jeseník a proto bylo rozhodnuto, že z takřka nepřehledného množství tvarů a typů neživých přírodnin Jesenicka budou vystaveny ukázky z bohatství neživé přírody skalního podloží Lesní správy Jeseník a vznikla ***Geologická expozice při Lesní správě Jeseník***.

Území Lesní správy Jeseník tvoří části tří kerných pohoří - geomorfologických celků - Hrubého Jeseníku, Rychlebských hor a Zlatohorské vrchoviny. K Hrubému Jeseníku náleží úseky geomorfologických podcelků - hornatin Keprnické, Medvědské a Pradědské. Geomorfologický celek Rychlebské hory zastupuje v Lesní správě Jeseník jižní a východní část geomorfologického podcelku Sokolského hřbetu. Rozsáhlé území Lesní správy Jeseník připadá i Zlatohorské vrchovině. Z jejích geomorfologických podcelků náleží výše položené polohy Rejvízské hornatině, zatímco Bělská pahorkatina je nížinného charakteru. Severovýchod a východ území Lesní správy Jeseník uzavírá Hynčická hornatina.

Díky dlouhému a složitému geologickému a geomorfologickému vývoji je ve všech třech pohořích (jejichž vývoj neprobíhal v geologických dějinách úplně stejně) hojně odkryta rozmanitost zdejšího skalního podloží. Exponáty jsou uspořádány ve směrech, ze kterých byly získány, s tím, že pomyslný střed tvoří amfibolity z jesenického amfibolitového masívu.

Mezi další horniny původně vyvřelé náleží ortorula ze Zlatého chlumu, metagranit z Rejvízu, metadacit od Brště a zelená břidlice z Příčného vrchu. Vyvřelé horniny nemetamorfované reprezentuje syenit, přisunutý pevninským ledovcem ze Skandinávie a granátický pegmatitický granit od Čertových kamenů. Současně je vystaven i kontakt této horniny s ortorulou, vzácná ukázka, která se jen málokdy dochová při zvětrávání a suťových pohybech.

Vlastní horniny metamorfované (parabřidlice - vzniklé proměnou sedimentů) zastupují jak fylity, tak svor a pararula. Zajímavou ukázkou je i metakonglomerát, pocházející původně

z devonského moře. Expozice nezapomněla ani na metadrobu z moře karbonského (rovněž je velkou vzácností, aby se při zvětrávání a suťových pohybech takto dochovala úplná vrásová vlna). Tím současně patří mezi unikáty další části této expozice - ukázky tektonických jevů. Spolu s kulovitou vrásou a ukázkou detailního provrásnění ze zlatohorského rudního revíru vytvářejí velmi pěkné srovnání typů vrás s vrásami v kvarcitu ze zlatohorského rudního revíru a v kvarcitu ze Zlatého chlumu. Rudní bohatství zlatohorského rudního revíru připomíná ukázka pyritové rudniny z Nového Hackelsbergu a minerální bohatství jako takové Jesenicka pak výskyt růženinu v bloku křemenné žiloviny ze svahu Zlatého chlumu.

Tuto expozici velmi dobře doplnila **venkovní geologická expozice při jesenickém gymnasiu**. Při výkopech před a za rekonstruovaným hotelem Slovan byly nalezeny zajímavé balvany a valouny přinesené do středu Jeseníku v geologické minulosti. Tyto nálezy doplnily zachráněné granitové obrubníky, dílo lidských rukou. Rozsah druhů hornin a nerostů i vlastní počet kusů neumožňoval vytvořit běžnou expozici. Proto vznikla myšlenka instalovat všechny tyto kameny formou **land artu**. Úkolu se ujal prof. Bartoň z jesenického gymnasia a vytvořil z nabídnutých hornin a nerostů čtyři skulptury, dohromady tvořící jedno dílo (relikt). (**Obr.4**).

A je na návštěvnících, zda odhalí, co zde bylo vytvořeno. Po stránce geologické zde naleznou pegmatity, fylity, kvarcity, migmatity, ortoruly, místy až stébelnaté, metagranity, amfibolity, metagabra a blastomylonity. Dále jsou přítomny i hezké ukázky tektoniky a z nerostů jsou zastoupeny mj. skoryly, granáty almandin-spesartiny, křemeny ze zajímavých křemenných žil a dendrity kysličníků a hydroxidů Mn.

*RNDr. Jan Hauk, CSc.
geolog VMJ*

Geologické expozice města Jeseníku

Ze stálé geologické expozice Vlastivědného muzea Jesenicka



Část Geologického chodníku v Jeseníku



Venkovní geologická expozice před Lesní správou Jeseník



Venkovní geologická expozice - Land art při Gymnasiu Jeseník

